

NAIEVE UTOPIE VAN CONSTANT

New Babylon 'n mooi praatje

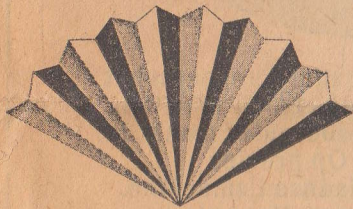
OOK de utopie heeft werkelijkheidswaarde: ze spreekt uit wat het verlangen van nu is en ze kan bij geval ook fungeren als motor voor veranderingen. Het wetenschappelijk socialisme van Marx is voorafgegaan door eeuwen van utopisch socialisme — al heette dat niet telkens socialisme. Elke utopie dringt naar werkelijke verandering. Daarom is het wat vreemd gesteld met de utopie „New Babylon” waarmee de vroegere Cobra-schilder Constant (Nieuwenhuys) zich sinds vijftien, twintig jaar bezig houdt, en die nu, bij gelegenheid van het Holland Festival, fulldress wordt gepresenteerd door het Haagse Gemeentemuseum.

met de mathematische formule $x: 2.7 y$, zal dat constructief **gesproken** wel potjeslatijn zijn. Constants constructies hebben niets constructiefs, alleen esthetische kwaliteiten. En die esthetiek is weinig hartverwarmend: de bouwsels waar Constant ons als zigeuners in wil rondjagen, zijn Piranesi-achtige hondenhokken, die minder de vrijheid van de homo ludens beloven als de angsten van de gevangene.

Het is een grove fout van het Haagse Gemeentemuseum, directeur Wijsenbeek en zijn conservator dr H. Locher, dat ze op dit moment nogmaals de New Babylon-show hebben willen opvoeren. Er is, vergeleken met het overzicht dat H. van Haaren in 1965 van Constant heeft gemaakt in ditzelfde museum, helemaal geen nieuws. Nog altijd blijft New Babylon een belofte en Constant schijnt niet voornemens ze in te lossen. Oplossingen op het gebied van het stedelijk wonen presenteert hij niet. Zijn gelofte is een mooi praatje geweest.

Holland Festival 1974

Waar Constant in zijn New Babylon van droomt, is een volkomen nieuwe stedelijke omgeving. Wij zullen een wereld krijgen waarin alle niet creatieve werkzaamheden zijn geautomatiseerd. Die techniek van de automata stelt iedereen van werken en zwoegen vrij. Ze zal ons een overvloed aan consumptiegoederen bezorgen waarvan ieder gebruik kan maken zoveel hem lust. Dan gaat het gebeuren, dat deze van werk bevrijde mens in zichzelf ongebruikte en onderdrukte creatieve krachten ontdekt en die krachten stellen hem in staat een avontuurlijk, steeds veranderend, neo-nomadisch leven te leiden. Niet langer zal de sleur van de arbeid de mens dwingen tot regelmaat, het leven zal het karakter krijgen van een verbeeldingrijk spel. De mens wordt een „homo ludens”, een spelend wezen.

Voorwaarden

Constant doet twee dingen. Hij beschrijft theoretisch de voorwaarden

Symbolische voorstelling van New Babylon-Constant.

waaronder wij zullen leven in een maatschappij met een honderd procent geautomatiseerde industrie. Vervolgens geeft hij constructieve modellen van een stedelijk samenleven in zo'n maatschappij. Beide activiteiten lokken ernstige kritiek uit.

Tot nu toe heeft Constant niet de samenhangende theorie gepubliceerd die hij sedert lang belooft. Zijn verspreid gepubliceerde opstellen zijn soms wel pikant, maar geven op beslissende momenten niet eens de relevante vragen, laat staan enigszins bevredigende antwoorden. Hij neemt aan, dat een volledig geautomatiseerde industrie tegelijk betekent een gelukzalige arbeidsloosheid. Dat houdt in, dat de automata ook de automata zelf zullen gaan produceren, hetgeen mogelijk schijnt, en geen soort dienstverlening meer nodig is, wat moeilijker lijkt. Tegen wanneer ziet Constant de arbeidvrije wereld gerealiseerd worden? Over energie- en milieuproblemen zwijgt hij in alle talen.

Een ander moeilijk punt in de theorie is, dat Constant de algemene creativiteit koppelt aan vrijheid van arbeid. Over creativiteit in de arbeid spreekt hij niet. Creativiteit is een spel dat hij plaatst tegenover arbeid. Gekoppeld aan de kwestie of een arbeidsloze wereld wel uit zal komen, wordt Constant's visie op de creativiteit vervolgens door uitzichtloze treurnigheid gekenmerkt. Er bestaat een reactionair wantrouwen tegenover de techniek, dat is zeker, daarnaast is er ook een progressief soort achterdocht tegen het technologische paardemiddel. Constant heeft van die achterdocht geen last. Dat is tamelijk naïef. Er is tot nu toe in de geschiedenis minstens zoveel creativiteit geproduceerd in de arbeid als in de vrije tijd.

Ook de constructieve modellen van Constant maken niet iedereen gelukkig. Ze zijn om te beginnen rijkelijk schetsmatig. Als hij ergens bij iets luchtunnelachtigs een pijl tekent

(ADVERTENTIE)

Lady Lola SANGRIA

Zijn gelofte is een mooi praatje geweest.

Schilderwerk

De enige die aan New Babylon iets heeft gehad, is Constant de schilder. Wat hij in één zaal van het Haagse museum toont aan recent schilderwerk, is heel fraai. Blijkbaar heeft zijn losse, koket flodderige Cobra-hand er iets aan gehad om met het constructivistisch idioom geconfronteerd te zijn geweest. Zijn schilderijen van de laatste jaren profiteren daarvan. (Een kitsch-stuk als „Souvenir de Norvège” uitgezonderd).

Museumdirecteur Wijsenbeek vindt zo'n vrucht genoeg om jaren New Babylon-gezwat te rechtvaardigen. Feit is, dat Constant het Karel Appel heeft kwalijk genomen, dat die het genie ging uithangen, de individuele artiest die zijn kwaliteit duur liet verzilveren in de kunsthandel. Volgens Constant moest de artiest niet deze genialiteit demonstreren, maar zijn engagement met de massa ernstig nemen. Consequent was dan ook zijn profetie dat in New Babylon geen kunst meer zou bestaan: kunst was slechts de historische institutionalisering van de creativiteit en dien- de overwonnen te worden.

Het enige dat Constant aan New Babylon overhoudt, is intussen een collectie kunstwerken. Persoonlijk ben ik daar dik tevreden mee. Maar waarom nu, om Van Ostayen te citeren, al die ethische hogeborstzetterij?

LAMBERT TEGENBOSCH